

Vogels in het Land van Cuijk. Hendriks R., Hornman M., Phalplatz R. & van der Weide M. 2001. Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen, Nijmegen. ISBN 90-901-4480-3. 212 p. Prijs €14,75. Te bestellen door overmaking van dit bedrag op giro 4463052 van Vogelwerkgroep Nijmegen te Nijmegen, o.v.v. Vogels in het Land van Cuijk.

Dit boek is geen avifauna in de klassieke zin van het woord, maar eerder een overzicht van de beschikbare informatie over broedvogels en winter- en trekvogels in het Land van Cuijk, een overwegend agrarisch gebied van 35 km² in het noordoosten van de provincie Noord-Brabant. Als basis voor het boek diende een integrale kartering van alle schaarse broedvogels van 1987 tot en met 1992 en een jaarlijkse (gebiedsdekkende!) telling van alle overwinterende soorten in december/januari 1986/87-1996/97. Daarnaast werd ook gebruik gemaakt van de maandelijkse rivierentellingen van de Maas en diverse losse waarnemingen. Vooral de wintertelling is bijzonder, omdat maar weinig regio's gebiedsdekkende wintertellingen kennen buiten de traditionele watervogeltellingen om. De resultaten van de inventarisaties worden op toegankelijke wijze gepresenteerd. Een belangrijk onderdeel van het Land van Cuijk is het Maasheggenlandschap: een uiterwaardengebied van zo'n 1400 ha en doorsneden met 75 km aan meidoorn- en sleedoornheggen. Hoewel nog maar een fractie van weleer (in 1964 nog 164 km heggen en in 1824 zelfs nog 210 km), herbergt dit gebied in nationaal opzicht hoge dichtheden van soorten als Patrijs, Steenuil, Braamsluiper en Grasmus. Logischerwijs wordt aan het behoud en de bescherming van dit gebied in het afsluitende hoofdstuk veel aandacht besteed. Dit hoofdstuk, 'Vogels in een dynamisch landschap: van ruilverkaveling naar Groene hoofdstructuur', geeft een overzicht van de effecten die ingrepen als ruilverkavelingen hebben gehad op de vogelbevolking in het Land van Cuijk. Tevens doet het handreikingen aan lokale overheden om hun beleid beter af te stemmen op het behoud van zeldzame landschappen (en bijbehorende vogelbevolking) zoals die in het Maasheggengebied voorkomen. *Vogels in het Land van Cuijk* is een goed voorbeeld hoe een lokale avifauna opgezet kan worden. Het is te hopen dat in het tijdperk na het tweede deel van de *Avifauna van Nederland* plaatselijke vogelaars nog voldoende motivatie kunnen opbrengen dergelijke initiatieven te ont-

plooiën. Zonder regionale bronnen als de *Vogels in het Land van Cuijk* zou de Avifauna immers aanmerkelijk dunner zijn geworden. – *Kees Koffijberg*

Nature management of coastal salt marshes.

Esselink P. 2000. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen/Koeman & Bijkerk bv., Haren. ISBN 90-367-1294-7. Prijs €17,50. Te bestellen bij Koeman & Bijkerk, Postbus 14, 9750 AA Haren, e-mail koeman.en.bijkerk@biol.rug.nl, en via het Eemshuis in Groningen of het bezoekerscentrum Polder Breebaart van het Groninger Landschap bij de Dollard.

Kwelders kennen een grote natuurwaarde, denk alleen al aan het aantal soorten dat als broedvogel specifiek aan kwelders is gebonden, de vele hoog-watervluchtplaatsen van steltlopers die op het wad foerageren en de Brand- en Rotganzen die er lichaamsreserves opbouwen voor de voorjaars trek en het broedseizoen. Het beheer van kwelders is minder eenduidig en onderwerp van vele verhitte discussies. Waar de één zweert bij een vorm van beheer (bijv. inscharen van vee), is de ander vooral voorstander van natuurlijke processen zonder menselijke invloeden. Die laatste strategie is vooral in Duitsland gemeengoed: grote delen van de kwelders in Nedersaksen en Sleeswijk-Holstein zijn uit beweiding genomen en kennen inmiddels een spontane vegetatieontwikkeling. In Nederland is het beheer nog divers, maar is er eveneens een tendens te bespeuren naar minder begrazing en meer spontane vegetatiesuccessie. Het proefschrift van Peter Esselink gaat in op de verschillende facetten van natuurbeheer in kweldergebieden. Met name welke factoren de vegetatieontwikkeling bepalen en daarmee de potentie van een kwelder voor bijvoorbeeld broedvogels en ganzen. Centraal staan de vastelandskwelders, vooral die in de Dollard, waar een groot deel van het veldwerk werd uitgevoerd. Vastelandskwelders onderscheiden zich van de kwelders op de Waddeneilanden vanwege hun grote menselijke invloed (denk aan alle inpolderingen en het agrarisch gebruik). De stelling dat ze geheel kunstmatig zijn zal niet door iedereen worden gedeeld, maar legt wel direct een vinger op de zere plek in de discussie rond kwelderbeheer: welke referentiesituatie kies je als uitgangspunt? Terecht wordt opgemerkt dat de huidige beweging van niet-ingrijpen eerder een doel op

zich is dan een afgewogen besluit op grond van de historische ontwikkeling van kwelders.

Om dat te verduidelijken begint het boekje dan ook met een uitgebreid kader waarin een helder overzicht wordt gegeven van het ontstaan van kwelders en de rol die menselijke bewoning van kustgebieden heeft gespeeld in de verdere ontwikkeling van kweldergebieden. Vervolgens worden verschillende thema's belicht die de vegetatieontwikkeling sturen. Sommige daarvan, zoals de effecten van verminderd greppelonderhoud en effecten van begrazing, zullen voor de gemiddelde vogelaar waarschijnlijk minder verteerbare kost vormen. Vogels zijn echter prominente kweldergebruikers en komen dan ook ruimschoots aan bod. Twee hoofdstukken gaan in op (effecten van) het terreingebruik van Grauwe Gans en Brandgans: de twee belangrijkste ganzensoorten die in de Dollard voorkomen. Een derde hoofdstuk gaat in op het belang van kwelders als broedhabitat, in dit geval voor de Tureluur waarvoor de Dollard één van de belangrijkste broedgebieden in de Wad-

denzee vormt. Daarnaast is ook de synthese voor een breed publiek toegankelijk gemaakt. Dat het geheel in het Engels is geschreven hoeft geen beletsel te zijn: het boekje eindigt met een uitgebreide en overzichtelijke Nederlandse samenvatting.

Het is te hopen dat de informatie die Peter Esselink in z'n proefschrift heeft gebundeld als bouwsteen wordt gebruikt bij discussies rond kwelderbeheer, opdat ook in Nederland een genuanceerde afweging wordt gemaakt waar we heen willen met onze vastelandskwelders. Daarbij niet alleen rekening houdend met een bepaald historisch perspectief ('kwelders zijn natuurlijk en behoeven geen beheer'), maar ook oog hebbend voor belangen van bijvoorbeeld ganzen en broedvogels die goed gedijen in pioniersituaties (bijvoorbeeld Kluten en sterns). Dit boekje is dan ook verplichte kost voor iedereen die met kwelderbeheer te maken heeft, dan wel geïnteresseerd is in (de ontwikkeling van) het landschap van ons laatste grote natuurgebied: de Waddenzee. – *Kees Koffijberg*